

is emelkedhetnék honunkban. Mert a ki ma pszichologiai dolgokról beszél, és Wundt psychológiáját nem ismeri, nem igen beszélhet jártasságról az újabb philosophia irodalmában. Melegen ajánljuk tehát Wundt psychológiájának tanulmányozását, a melyet Rácz Lajos fordításában is haszonnal forgathatunk.

Eperjes.

Dr. Szlávik Mátyás.

Szász Domokos

sz. 1838 máj. 25., m. h. 1899. jan. 8.

Testben és lélekben erős, nagy czélok kitzítésében merész, munkáságban és küzdelemben fáradhatatlan, haza- és fajszeretben rajongó, vallásának, nemzetének ékesen szóló és tettekben gazdag, buzgó apostola, a tudomány és közművelődés szolgálatában egész életén át munkás férfiú volt — Szász Domokos, a kit férfikora javában és szellemi ereje teljességében ragadott el a halál.

Az Erdélyi Múzeum-Egyletnek kezdettől fogva buzgó tagja, két év tízed óta alelnöke volt s tevékeny részt vett annak működésében, igazgatásában.

Szász Domokos Nagy-Enyeden 1838. május 25-én született. Atyja, néhai id. *Szász* Károly, nagy tudományú író és tanár, a politikai téren az anyaország és Erdély egyesítésének egyik előharczosa, a tud. akadémia r. tagja, 1848—49-ben kultuszminiszteri államtitkár, anyja *Münstermann* Francziska volt.

Szász Domokos atya vezetése alatt tanult 1851-ig, a midőn a marosvásárhelyi főgimnázium hetedik osztályába lépett s már 15 éves korában letette az érettségi vizsgát. 1855-ben a kolozsvári ev. ref. papi-növeldebe lépett, a hol 1859-ben tette le a papi szigorlatot s még ez évben *Nagy* Péter kolozsvári lelkész mellé került segédlelkészül. 1860. tavaszán a kolozsvári egyházközség rendes papjává választotta. Beköszöntő beszédét megtartván, egyházközsége engedélyével külföldre utazott, s egy évig a heidelbergi egyetemen theologiai és bölcészeti előadásokat hallgatott, azután Franciaországban, Svájcban és Németországban tett körutat.

Hazájába 1861-ben tért vissza, s megkezdte rendes papi hivatalt. Szabad idejének nagy részét az ó és újabb kor nagyobb szónokainak



tanulmányozására fordította, s gyűjtögette az anyagot az erdélyi egyházi szónoklat történetének megírására. A hatvanas években a költészet terén is ismeretessé tette nevét; költeményei, melyek részint eredetiek részint fordítások voltak Beranger, Heine, Lamartine s mások műveiből, a „Vasárnapi Újság“-ban, a „Hölgyfutár“-ban s a „Korunk“-ban jelentek meg. 1868-ban, mint a kolozsvári ref. kollegiumnál a vallástan tanára, közrebocsátotta „A vallásos eszmék története“ című két kötetes kézi könyvét, melyet a ref. vallású VII. és VIII. osztályosok egész Erdélyben tankönyvvül használnak.

1870-ben Kovács Albert »Reform-Egylet« alakítását indítványozván, a mozgalomban, mely országszerte nagy mérvet öltött, élénk részt vett. Az egylet első közgyűlésének nagy többsége a Szász Domokos által előterjesztett javaslat alapjára helyezkedett, „Magyarországi protestáns egylet“ név alatt szervezvé magát, céljául a prot. irodalom fejlesztését s humanisztikus célok ápolását tűzte ki.

Élénk részt vett ama mozgalmakban, melyek a 60-as évek végén az erd. ev. ref. egyházkerület alkotmányos szervezetének megújítását tűzték ki célul. Az új alkotmány értelmében szervezett egyházkerületi közgyűlés aztán az egyházkerület legfőbb kormányzó testületének, az állandó igazgató-tanácsnak tagjává választotta s 1878-ban generális notáriussá választatott.

Ugyanebben az időben (1876-ban) az egyházkerület fölhatalmazta Szász Domokost egy Kolozsvárt föllállítandó papnövelde s tanárképző föllállítása céljából adományok gyűjtésére.

1881-ben a debreczeni zsinat tagjává s végül 1885. május 25-én az elhalt Nagy Péter helyébe az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspökévé választatott s e tisztséget azóta 14 éven keresztül egészen haláláig viselte, fokozott tevékenységgel és buzgósággal szolgálva egyháza ügyeit, e mellett a politikai, kulturális, a társadalmi életben mindenkor kiváló vezető szerepet foglalva el.

Alkotó ereje, s találékony szelleme pihenést nem ismerő szakadatlan tevékenységgel hozta létre az újabb és újabb alkotásokat, templomokat, iskolákat építtetett mindenfelé Erdélyben. Legfontosabb alkotása a kolozsvári ev. ref. theologiai akadémia és tanárképzede, a mely 1895. őszen nyitott meg. Fontos alkotása még az egyházkerületi lelkészek árvái segélyezésére szolgáló szeretetház létesítése és legújabban Kolozsvárt emelt harmadik református templom.

Papi működése mellett sokoldalú írói munkásságot is fejtett ki. Az Erdélyi Protestáns Közlönynek 1871—76-ig főmunkatársa, 1877—84-ig szerkesztője s azzal megjelent Prédikátoritárnak Szász Gerővel szintén szerkesztője volt. Számos egyházi lapba dolgozott. Önállóan közzétett munkái közül megemlíjük a következőket: A romániai missio története, tekintettel Czelder Márton működésére. (Kolozsvár 1870.) A confessiók kérdése (Pest 1872.) A vallásos eszmék története (1870—

73.) Egy falat kenyér története (Kolozsvár, 1868.) Az északamerikai egyesült államok története, (ford. Bpest 1873). stb. stb.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet ig. választmánya első alelnöke: *Szász Domokos* püspök elhunya alkalmából jan. 9-én rendkívüli ülést tartott, melyen *Szamosi János* második alelnök megható szavakkal esetelte az elhunyt érdemeit a tudomány és kultúra s az egyesület ügyei szolgáltatában.

A választmány elhatározta: 1. hogy érdemeit s elhunya felett érzett kegyeletteljes részvétét jegyzőkönyvébe iktatja; 2. hogy koszorút helyez ravatalára; 3. hogy részvétét a megboldogult családja előtt küldöttségileg és írásban tolmácsolni fogja; 4. hogy gyászjelentőt ad ki az egylet tagjai és a hazai kulturális intézetek számára.

Az elnökség értesülvén a koszorú-megváltási mozgalomról, utólagosan úgy intézkedett, hogy a koszorú árát a Múzeum-Egylet is *Szász Domokos* utolsó alkotása, a *Szeretetház* javára adja.

A Múzeum-Egylet küldöttsége jan. 10-én a ref. theologia dísztermében felállított ravatalhoz járult, a hol *Szamosi János dr.* alelnök fejezte ki az egylet részvétét, melyre a család részéről *Szász Károly* püspök felett, mélyen meghatva köszönve meg az egylet részvétét.

A koszorú megváltására az elnökség 25 frtot útalványozott a *Szeretetház* javára.

A kiadott gyászjelentés így szól:

Az erdélyi Múzeum-Egylet igazgató-választmánya mély fájdalommal tudatja, hogy első alelnöke főtiszteletű és méltóságos szemerjai *Szász Domokos* az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke, a magyar országgyűlés főrendiházának tagja, kolozsvári lelkész stb. stb. folyó hó 8-án, déli 1 órakor, 61 éves korában elhunyt. Temetése f. hó 11-én, d. e. 10 órakor lesz az ev. ref. theologiai facultás díszterméből a házsongárdi köztemetőbe.

Az ékesszólás nagymestere, a tudomány és közmívelődés lelkes és erős bajnoka, a nemzeti eszmék és hazai cultura szolgálatában nagy érdemeket szerzett férfiú, egyesületünknek alapításától fogva buzgó tagja, s régóta alelnöke volt.

Alkotásai, érdemei megőrzik emlékét, a mely messze túl fog ragyogni időn s enyészeten!

Kolozsvárt, 1899. január 9.

A jan. 11-én történt temetésen az egylet testületileg vett részt, hogy elkísérje utolsó útjára a nagyérdemű alelnököt, kinek maradandó emléke élni fog a Múzeum-Egylet történetében is.